

عنوان :

زندگینامه امام محمد باقر علیه السلام

تاریخ :

1392/08/17

امام محمد باقر (ع)

ابو جعفر، امام محمد باقر (ع) پنجمین آفتابی است که بر افق امامت، جاودانه درخشید. زندگیش سراسر دانش و ارزش بود، از این رو باقر العلوم نامیده شد، یعنی شکافنده دشواریهای دانش و گشاینده پیچیدگیهای معرفت. خصلت آفتاب است که همواره گام بر فرق ظلمت می‌نهد و در لحظه‌های تاریک، بر افق زمان می‌روید تا ارزشهای مهجور و نهان شده در سیاهی جهل و جور را، دوباره جان بخشد و آشکار سازد. او نیز در عصر حاکمیت جور و تشنیت اندیشه‌های دینی امت اسلام، تولد یافت تا پیام آور معرفت و احیاگر اسلام ناب محمدی (ص) باشد. ولادت امام محمد باقر

حضرت ابو جعفر، باقر العلوم، در شهر مدینه تولد یافت. و بر اساس نظریه بیشتر مورخان و کتابهای روایی، تولد آن گرامی در سال 57 هجری بوده است. (1) این نقل، با روایاتی که نشان می‌دهد امام باقر (ع) به هنگام شهادت جد خویش - حسین بن علی (ع) - در سرزمین طف حضور داشته و سه سال از عمرش می‌گذشته است هماهنگی دارد. (2)

در روز و ماه ولادت آن حضرت نیز نقلهای مختلفی یاد شده است:

الف - سوم صفر 57 هجری. (3)

ب - پنجم صفر 57 هجری. (4)

ج - جمعه اول رجب 57 هجری. (5)

د - دوشنبه یا سه شنبه اول رجب 57 هجری. (6)

بیشتر محققان با ترجیح نظریه نخست، یعنی سوم صفر آن را پذیرفته‌اند.

تبار والای امام باقر (ع)

امام محمد باقر (ع) از جانب پدر و نیز مادر، به شجره پاکیزه نبوت منتهی می‌گردد.

او نخستین مولودی است که در خاندان علویان از التقای دو بحر امامت (نسل حسن بن علی و حسین بن علی علیهما السلام) تولد یافت: (7)

پدر: علی بن الحسین، زین العابدین (ع). مادر: ام عبد الله، فاطمه، دختر امام حسن مجتبی (ع) (8)

مادر گرامی امام باقر (ع) نخستین علویه‌ای است که افتخار یافت فرزندی علوی به دنیا آورد. (9) برای وی کنیه‌هایی

چون ام الحسن و ام عبده آورده‌اند، اما مشهورترین آنها، همان ام عبد الله است.

در پاک‌ی و صداقت، چنان نمونه بود که صدیقه‌اش لقب دادند. (10)

امام باقر (ع) مادر بزرگوار خویش را چنین توصیف کرده است:

«روزی مادرم کنار دیواری نشسته بود، ناگهان دیوار ریزش کرد و در معرض ویرانی قرار گرفت، مادرم دست بر سینه دیوار

نهاد و گفت، به حق مصطفی (ص) سوگند، اجازه فرو ریختن نداری. دیوار بر جای ماند تا مادرم از آن جا دور شد. سپس

دیوار فرو ریخت. (11)

نام و کنیه امام محمد باقر

نام آن حضرت محمد است. این نامی است که رسول خدا (ص) از دیر زمان برای وی برگزیده بود.

جابر بن عبد الله انصاری یار دیرین پیامبر (ص) افتخار دارد که سلام رسول خدا را به امام باقر (ع) ابلاغ کرده است. از

بیان او - که به تفصیل خواهد آمد - استفاده می‌شود که نامگذاری امام باقر (ع) به وسیله پیامبر اکرم (ص) صورت گرفته

است. کنیه آن گرامی ابو جعفر (12) است و جز این کنیه‌ای برای وی نقل نکرده‌اند. (13)

لقاب امام محمد باقر

برای امام باقر (ع) این القاب یاد شده است:

1 - باقر.

این لقب مشهورترین القاب آن حضرت بشمار می‌آید و بیشتر منابع بدان تصریح کرده‌اند. (14)

در بیان فلسفه تعیین این لقب برای وی، آمده است:

- شکافنده معضلات علم و گشاینده پیچیدگیهای دانش بود. (15)

- به دلیل گستردگی معارف و اطلاعاتی که در اختیار داشت، باقر نامیده شد. (16)

- بدان جهت که در نتیجه سجده‌های بسیار، پیشانی‌اش فراخ گشته بود. (17)

- احکام را از متن قوانین کلی، استنباط و استخراج می‌کرد. (18)

2 - شاکر

3 - هادی

4 - امین - شبیه، به جهت شباهت آن حضرت به رسول خدا (ص) (19) .

همسران امام محمد باقر

در منابع تاریخی، برای امام باقر (ع) دو همسر و دو «ام ولد» (20) نام برده‌اند.

همسران عبارتند از:

1 - ام فروة دختر قاسم بن محمد بن ابی بکر.

او هر چند از نسل ابو بکر بود، اما همانند پدرش قاسم بن محمد حق امامان را می شناخت و اهل ولایت معصومین (ع) بود، چنان که در روایتی از امام رضا (ع) آمده است که روزی نام قاسم بن محمد نزد آن حضرت برده شد، امام فرمود: او

به ولایت و امامت اعتقاد داشت. (21)

2 - ام حکیم دختر اسید بن مغیره ثقفی.

فرزندان امام محمد باقر

برای امام باقر (ع) هفت فرزند یاد کرده‌اند، پنج پسر و دو دختر.

1 - جعفر بن محمد الصادق (ع) .

وی مشهورترین، ارجمندترین و با فضیلت ترین فرزند امام باقر (ع) می‌باشد که از ام فروة زاده شد و نسل امامت از طریق او استمرار یافت.

2 - عبد الله بن محمد. او یگانه برادر امام صادق (ع) بشمار می‌آید که هم از ناحیه پدر و هم از ناحیه مادر با آن حضرت متحد است. مورخان وی را صاحب فضل و صلاح دانسته‌اند و متذکر شده‌اند که فردی از بنی امیه به او سم خوراند و او

را به شهادت رساند. (22)

3 - ابراهیم بن محمد، از ام حکیم.

4 - عبید الله بن محمد، از ام حکیم.

5 - علی بن محمد.

6 - زینب بنت محمد، این دو (یعنی زینب و علی) از يك مادرند که ام ولد بوده است.

7 - ام سلمه، مادر وی را نیز ام ولد دانسته‌اند. (23)

برخی از منابع، تنها شش فرزند برای امام باقر (ع) نام برده‌اند و بر این باورند که امام باقر فرزندی به نام عبید الله نداشته است. (24)

گروهی دیگر گفته اند: امام باقر (ع) دو دختر نداشته است، بلکه زینب و ام سلمه در حقیقت دو نام برای يك دختر است. (25)

شهادت امام باقر (ع)

حضرت امام محمد باقر (ع) 19 سال و ده ماه پس از شهادت پدر بزرگوارش حضرت امام زین العابدین (ع) زندگی کرد و در تمام این مدت به انجام دادن وظایف خطیر امامت، نشر و تبلیغ فرهنگ اسلامی، تعلیم شاگردان، رهبری اصحاب و مردم، اجرا کردن سنتهای جد بزرگوارش در میان خلق، متوجه کردن دستگاه غاصب حکومت به خط صحیح رهبری و راه نمودن به مردم در جهت شناخت رهبر واقعی و امام معصوم، که تنها خلیفه راستین خدا و رسول (ص) در زمین است، پرداخت و لحظهای از این وظیفه غفلت نفرمود.

سرانجام در هفتم ذیحجه سال 114 هجری در سن 57 سالگی در مدینه به وسیله هشام مسموم شد و چشم از جهان فرو بست.

پیکر مقدسش را در قبرستان بقیع - کنارپدر بزرگوارش - به خاک سپردند.

پی‌نوشت‌ها:

1 - در سال تولد امام باقر (ع) چهار نقل وجود دارد که عبارتند از: سالهای 56، 57، 58، 59 هجری در این میان نقل دوم، یعنی سال 57 از پشتوانه تاریخی و حدیثی بیشتری برخوردار است. برخی از منابعی که سال 57 را یاد کرده‌اند عبارتند از: دلائل الامامة 194 اصول کافی 372/2، ارشاد مفید 56/2، مصباح المتعجد 557، اعلام الوری 259، مناقب ابن شهر آشوب 210/4، روضة الواعظین 207/1، کفایة الطالب 455، وفيات الاعیان 174. و منابعی که سال 58 را سال ولادت امام باقر (ع) دانسته‌اند عبارتند از: اثبات الوصية 150 - 153، عیون المعجزات 75 و منابعی که سال 59 را نقل کرده اند چنینند: فرق الشیعة 61، عمدة الطالب 138 - 139، بحار 217/46 به نقل از مصباح کفعمی.

2 - ر.ک: سیاتک الذهب 74، عیون المعجزات 75، اخبار الدول و آثار الاول 11.

3 - کشف الغمة 318/2، الفصول المهمة 211، مصباح کفعمی 522، نور الابصار شبلنجی 142، و...

4 - تذکرة الائمة، لاهیجی 125.

5 - دلائل الامامة 94، مصباح المتعجد 557، اعلام الوری 259.

6 - اعيان الشيعة 1/ 650.

7 - انه اول من اجتمعت له ولادة الحسن و الحسين (ع). رك: مناقب ابن شهر آشوب 208/4، عمدة الطالب 138 - 139،

نور الابصار، مازندرانی 51.

8 - برخی منابع، ام عبد الله، فاطمه را فرزند حسن مثنی (حسن بن حسن) دانسته اند مانند: تذكرة الخواص 302،

وفیات الاعیان 174/4. اما بیشتر منابع وی را فرزند بی واسطه امام حسن مجتبی (ع) به شمار آورده‌اند مانند: تاریخ

يعقوبی 320/2، فرق الشيعة، نوبختی 61، دلائل الامامة 95، اصول کافی 372/2، اثبات الوصية 150، اعلام الوری 259،

تذكرة الخواص 302، البداية و النهاية 309/9، اخبار الدول و آثار الاول... 111.

9 - هی اول علوية ولدت علویا. دلائل الامامة 95.

10 - همان.

11 - عیون المعجزات 75، اثبات الهداة 270/5، بحار 217/46، نور الابصار، مازندرانی 44، الانوار البهية 115.

12 - مثير الاحزان، جواهری 237، تاریخ ابن خلکان 23/2، تاج الموالید، طبرسی/39، المعارف 215، سير اعلام النبلاء،

401/4 و...

13 - الفصول المهمة 211، بحار 216/46، سيرة الائمة الاثنی عشر 2/ 200.

14 - سبائك الذهب 74، عیون الاخبار، ابن قتیبہ 312/1، ارشاد مفید 156/2، تذكرة الخواص 302، مرآة الجنان 248/1،

تاریخ ابن وردی 248/1، روض الرياحین 67، الصواعق المحرقة 210، شذرات الذهب 1/ 149.

15 - تاریخ یعقوبی 302/2، سير اعلام النبلاء 402/4، الفصول المهمة 211، شذرات الذهب 1/ 149.

16 - تاج الموالید 39، كشف الغمة 318/2، تذكرة الخواص 302، اعيان الشيعة 1/ 650.

17 - تذكرة الخواص 302، اعيان الشيعة 1/ 650.

18 - البداية و النهاية 9/ 309.

19 - این القاب در منابع زیر آمده است: دلائل الامامة 94، تاج الموالید 39، كشف الغمة 318/2، تذكرة الخواص 302/5،

احقاق الحق 165/12 و...

20 - ام ولد به کنیزی گفته می‌شود که از مولای خود صاحب فرزند شده باشد.

21 - ذکر عند الرضا (ع) القاسم بن محمد... و سعید بن المسيب فقال: كانا على هذا الامر... قرب الاسناد 210، بحار

366. /46

لازم به یادآوری است که در متن حدیث قاسم بن محمد دایمی امام موسی بن جعفر (ع) یاد شده که جد مادری به جای

آن صحیح است و آنچه می‌نماید که مراد از قاسم بن محمد همان جد مادری است، ذیل حدیث می‌باشد.

22 - الفصول المهمة 221.

23 - برخی از منابع که این هفت تن را یاد کرده‌اند عبارتند از: ارشاد مفید 172/2، تاج الموالید 118، مناقب 210/4، تذكرة

الائمة 216.

24 - طبقات ابن سعد 236/5، تذكرة الخواص 306.

25 - اعلام الوری 265، كشف الغمة 322/2، الفصول المهمة 221، بحار 365. /46

منبع:

احمد ترابی، زندگی سیاسی امام باقر (ع)، ص

15

منبع: forums.mihandownload.com